

Кузнєцова Н. В.

кандидат економічних наук,

доцент кафедри міжнародних фінансів,

Навчально-науковий інститут міжнародних відносин

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

Білько А. Б.

студент,

Центральноевропейський університет

м. Відень, Австрія

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-366-1-32>

РОЗВИТОК СПЕЦІАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ЗОН У КРАЇНАХ ПІВДЕННО-СХІДНОЇ АЗІЇ ПЕРШОЇ ХВИЛІ ІНДУСТРІАЛІЗАЦІЇ (НА ПРИКЛАДІ СІНГАПУРУ)

Спеціальні економічні зони (СЕЗ) широко використовуються у більшості країн, що розвиваються, та у багатьох розвинутих країнах. У країнах, що розвиваються, СЕЗ можуть виступати інструментом інвестиційної політики країн (СЕЗ фактично виступають частиною конкурентного пакету заходів, що надаються країнами, що розвиваються, для залучення іноземних інвесторів наряду з іншими формами стимулювання іноземних інвестицій), свого роду каталізатором притоку іноземних інвестицій в регіон, а також інструментом промислової політики, що сприяє розвитку, в першу чергу, пріоритетних для національної економіки галузей промисловості за допомогою податкових та регуляторних стимулів, інфраструктурної підтримки. У 147 країнах світу діє близько 5400 СЕЗ, у стані будівництва – ще 474 СЕЗ, і задекларовано країнами у найближчих планах ще 500 СЕЗ [1].

На даний час у Сінгапурі діє 9 СЕЗ, найбільшими з яких є порт Джуронг (Jurong Port) і аеропорт Чангі (Changi Airport). СЕЗ Сінгапуру регулюється законом Free Trade Zones Act. Серед основних переваг, що пропонують СЕЗ Сінгапуру можна виділити наступні: свобода переміщення вантажів усередині СЕЗ; відсутність митних зборів на товар, що ввезений і зберігається на території СЕЗ; товари, що ввозяться

на територію СЕЗ, не обкладаються ПДВ; передбачені спрощені імпорتنі процедури.

Сінгапур один з перших серед країн Південно-Східної Азії розпочав політику залучення іноземного капіталу, зокрема прямих іноземних інвестицій, з середини 60-х років минулого століття. Країна розпочала проводити політику індустріалізації та створення експортноорієнтованого сектору саме через впровадження механізмів створення СЕЗ [2; 3]. Історія створення СЕЗ Сунгапуру має певний еволюційний розвиток, що позначився на функціонально-видовій структурі створюваних СЕЗ. Перший період у створенні СЕЗ – 60–70 роки минулого століття. Він пов'язаний з проведенням інвестиційної політики урядом щодо залучення іноземного капіталу з метою індустріалізації країни і розвитком в першу чергу трудомістких галузей виробництва (легка промисловість, створення «зборочних» підприємств в галузі електроніки та електротехніки тощо). Уряд країни запропонував іноземним інвесторам ряд податкових пільг при здійсненні вкладень у промисловість Сінгапуру (звільнення на п'ять років від податку на прибуток, імпорتنих мит і прискорена амортизація при інвестуванні в пріоритетні галузі). В країні почалися створюватися СЕЗ промислового характеру, розвивалася необхідна для цього інфраструктура під егідою уряду країни. В цей період було закладено основи майбутнього «економічного дива» Сінгапуру. Уряд Лі Куан Ю відіграв провідну роль у залученні іноземних інвестицій, через надання податкових та експортних пільги, планував створення нової інфраструктури, будівництво промислових зон, здійснював пільгову програму фінансування розвитку пріоритетних галузей промисловості.

Урядом країни було прийнято рішення створити на території порту Сінгапур і порту Джуронг зоні вільної торгівлі. Крім цього, в країні почали створювати промислові зони, переважно в експортно-виробничих рамках державних програм, передбачалося створення виробничої інфраструктури, включаючи дороги, електро- і водопостачання, систему зв'язку і телекомунікацій.

У 1970 році уряд Сінгапуру прийняв закон «Про стимулювання розвитку економіки» з метою створення зон вільної торгівлі та промислових зон. Відповідно до закону, великі підприємства, в які інвестовано не менше 1 млн синг. дол. (710 тис. дол. США), отримували статус «піонерних» і звільнялися від сплати податків протягом 5 років, а при виготовленні експортної продукції ця пільга продовжувалася до 10 років. Підприємства, які не мали відповідного статусу, але

виробляють продукцію вартістю не менше 100 тис. синг. дол. (71 тис. дол. США), більш 20% якої йшло на експорт, також звільняються від податків протягом 5 років. При цьому всі підприємства, в які підприємці інвестували понад 150 млн синг. дол. (понад 106 млн дол. США) і великі підприємства з іноземними інвестиціями не менше 1 млрд. синг. дол (710 млн дол. США) звільнялися від сплати податків протягом 15 років. В свою чергу, уряд надаючи широкий спектр стимулюючих заходів та пільг, наряду з інфраструктурою очікував, що інвестори, здійснюючи бізнес діяльність на території СЕЗ, створюватимуть робочі місця, стимулюватимуть експорт, диверсифікуватимуть економіку та нарощуватимуть виробничий потенціал.

Другий період у еволюційному розвитку СЕЗ Сінгапуру розпочинається з кінця 70-х років двадцятого століття і триває десятиріччя. Цей період пов'язаний зі змінами в інвестиційній політиці уряду країни. Сінгапур поступово втрачає конкурентні переваги у дешеві робочій сили через вихід на міжнародну арену таких країн як Філіппіни, Малайзія, Тайланд тощо. Відбувається відхід від політики стимулювання іноземних капіталовкладань у трудомісткі галузі і перехід до політики активного заохочення іноземних капіталів у капіталомісткі та наукомісткі підприємства (в першу чергу, виробництво комп'ютерного обладнання, точного машинобудування, суднобудування, електронна і електротехнічна промисловість). Сінгапур стає центром операцій багатьох БНП світу і розробляє стратегію співпраці та спільного залучення ПІІ з іншими країнами регіону. В Сінгапурі розпочинають створюватися відділення БНП, що спеціалізуються на управлінських та логістичних функціях. В кінці 1980-х рр. в Сінгапурі було організовано 25 промислових зон. Найбільшою з них є промислова зона «Джуронг» з площею 58,6 кв. км. Переважна кількість підприємств у цій зоні належить іноземним інвесторам чи організовані у формі спільних підприємств.

Третій період у розвитку СЕЗ розпочинається з початку 90-х років двадцятого століття і пов'язаний з прийняттям Національної стратегії розвитку Сінгапуру на період 1990–2010 роки. Данна стратегія передбачала поступовий відхід від стимулювання капіталовкладань у розвиток виробництва капіталомісткої продукції і перенесення акценту до розвитку наукомісткої економіки, в якій головні позиції повинні були зайняти високотехнологічні галузі промисловості (виробництво комп'ютерів, біомедицина, фармацевтика, альтернативні джерела

енергії) і розвиток сфери послуг. Сфера послуг стає пріоритетною і в області залучення іноземних інвестицій.

Сінгапур поступово почав перетворюватися у міжнародний фінансовий цент, в якому мали свої філії та відділення крупніші банки світу. Активно створюються офшорні зони, які служать свого роду «податковими оазисами», які обслуговують міжнародні фінансові операції. Офшорні банки Сінгапуру мають такі переваги як податкові пільги, відсутність валютного контролю, можливість проведення операцій з резидентами в будь-якій іноземній валюті, конфіденційність фінансових операцій.

Сучасний період розвитку СЕЗ характеризується створенням спеціалізованих зон, що фокусуються на новітніх технологіях, дослідженнях, окремих галузях. До спеціалізованих зон належать науково-технологічні парки, зони вільної торгівлі, логістичні парки, зони на базі портів чи аеропортів тощо.

Таким чином, якщо розглядати історичний контекст СЕЗ, то вже багато століть тому існували відкриті порти. На сучасному етапі, вільні порти трансформувалися у вільні зони, які прикріплені до логістичних центрів (морських портів, аеропортів), звідки товари вироблені чи перероблені в рамках зони можуть бути транспортовані до третіх країн. Практика створення сучасних варіантів вільних зон розпочалася з 60-х років двадцятого століття, потім у 70–80-х роках вона почала масштабуватись що пов'язано, в першу чергу, з реалізацією експортно-орієнтованої стратегії розвитку багатьма країнами, що розвиваються, особливо азійськими, з паралельно зростаючою залежністю світових виробників від міжнародного виробництва. Наприкінці 90-х та початку 2000-х, спостерігалось нарощення виробництва наряду з ускладненням глобальних вартісних ланцюгів (ГВЛ), що, закономірно, привело до створення нових СЕЗ урядами різних країн, особливо тих, що розвиваються задля інтеграції своїх економік у ГВЛ світових виробників. Останнє десятиліття характеризується сповільненням темпів глобалізації та темпів зростання світового виробництва, проте для урядів країн реципієнтів потенційних інвестицій, це лише означає посилення конкуренції за світових виробників, які характеризують високою мобільністю – ця тенденція веде все ширшої практики застосування СЕЗ та розвитку нових типів.

В цілому приток іноземного капіталу став для Сінгапуру ресурсом, який сприяв індустріалізації країни, розвитку передових галузей промисловості, а згодом сприяв (завдяки політики уряду країни)

підвищенню ефективності функціонування економіки країни та зміні її структури відповідно до сучасних вимог. Поступово зміцнювалися та займали конкурентні позиції на міжнародних ринках національні компанії. Відбувалося підвищення загального рівня життя населення за рахунок вливання додаткового капіталу. Підтвердженням цього існує тісна кореляція між обсягами ПІІ (прямих іноземних інвестицій), залучених багатьма країнами, що розвиваються, та показниками їхнього економічного розвитку. ПІІ відіграють важливу роль в економічному розвитку країни, через активізацію процесів капіталоутворення, передачу технологій та наукових знань, підвищення продуктивності праці [4]. Таким чином, Сінгапур є однією з країн, яким за допомогою СЕЗ вдається досягати успіхів у розвитку зовнішньоекономічної політики, що сприятливо позначається на загальноекономічному стані країни, зберігаючи темпи економічного зростання на досить високому рівні. Завдяки створеним СЕЗ активно розвивається промисловість Сінгапуру, що визначає основну складову товарного експорту країни.

Література:

1. World investment report 2019, Chapter IV Special economic zones. UNCTAD, 2020. P. 127–206. URL: https://unctad.org/system/files/official-document/WIR2019_CH4.pdf
2. Special Economic Zones: Lessons from the Global Experience. URL: https://assets.publishing.service.gov.uk/media/586f9727e5274a130700012d/PEDL_Synthesis_Paper_Piece_No_1.pdf
3. Special Economic Zones as a Tool for Economic Development. URL: <https://www.oliverwyman.com/content/dam/oliver-wyman/ME/banners/Special%20Economic%20Zonesdigitalrev.pdf>
4. Кузнєцова Н. В. Вплив прямих іноземних інвестицій на економічний розвиток країн, що розвиваються. Сучасні тенденції міжнародного руху капіталу. Під ред. Рогача О. І. Київ : ВПЦ «Центр учбової літератури», 2019. С. 145–179.